

6. SEÇKİ KOMİSSİYASI

Xülasə

Seçki Administrasiyası Orqanı (SAO) - Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK) - seçkilərin texniki hazırlığı və keçirilməsini effektiv idarə etmək üçün kifayət qədər resurslara malikdir. O, vəzifələrini qanunla müəyyən edilmiş vaxt çərçivəsində icra edir və açıq şəkildə fəaliyyət göstərir.

Hərçənd, hakim partiya MSK-da qərarverici hakimiyyətə malikdir və SAO-nun tərkibi onun müstəqilliyi və bitərəfliyini inamı azaldır. Hesabatlılıq və şəffaflığı tənzimləyən mövcud qaydaların və təcrübələrin xüsusilə, şikayətlərinin həlli prosedurlarının və maliyyə hesabatlarının dərci istiqamətində təkmilləşdirilməyə ehtiyac var.

Seçiciləri qeydiyyatı, mənətaqə və dairə seçki komissiyalarının texniki imkanlarının artırılması və təlimlərin keçirilməsi istiqamətində apardığı işlərə baxmayaraq, fəaliyyətində baş verən prosedural pozuntuların aradan qaldırılması üçün təkmilləşdirilməyə ehtiyac var.

Aşağıdakı cədvəl SAO-nun milli bütövlük sistemindəki imkanı, idarəetməsi və rolunun ümumi qiymətləndirilməsini təqdim edir. Cədvəlin ardınca müvafiq indikatorlar keyfiyyət üzrə dəyərləndirilir.

SEÇKİ KOMİSSİYASI

Ümumi qiymət 52/100

MEYAR	İNDİKATOR	QANUN	TƏCRÜBƏ
Fəaliyyət qabiliyyəti 58/100	Resurs	-	75
	Müstəqillik	50	50
İdarəçilik 50/100	Şəffaflıq	75	50
	Hesabatlılıq	50	25
	Dürüstlük	50	50
Şəffaflıq sistemində rol 50/100	Kampaniyanın tənzimlənməsi	50	
	Seçki İdarəçiliyi	50	

Struktur və təşkilatlanma

Azərbaycan Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK), Dairə Seçki Komissiyaları (DSK) və Məntəqə Seçki Komissiyalarından (MnSK) ibarət olan üç pilləli seçki administrasiyasına malikdir. Seçki administrasiyasının hüquqi statusu və səlahiyyət çərçivəsi Seçki Məcəlləsində təsvir olunub. MSK digər komissiyalar üçün ali instansiyadır və on səkkiz üzvdən idarətdir: doqquz üzv parlamentdəki çoxluq tərəfindən irəli sürülür, doqquz üzv parlamentdəki digər siyasi partiyaları təmsil edir, son doqquz üzv isə partiya üzvü olmayan millət vəkili tərəfindən irəli sürülür. MSK üzvləri ilk iclasda sədr, sədrin müavini və iki katib seçir. Sədrin namizədliyi parlamentəki çoxluq tərəfindən irəli sürülür. Katiblərdən biri parlamentəki azlığı, digəri isə partiya üzvü olmayan millət vəkili təmsil edir.¹

Komissiyanın katibliyi MSK-ya ekspert, hüquqi, texniki və digər dəstək göstərir. Katiblik on bölmədən ibarətdir. Katibliyin tərkibində doqquz şöbə: Təşkilat, Hüquq, Beynəlxalq Əlaqələr, Ümumi, Monitoring, Media və İctimai Əlaqələr, Redaksiya və Nəşr, Maliyyə, Təsərrüfat, həmçinin seçkilərin keçirilməsinə informasiya texnologiyaları xidməti göstərən və Dövlət Avtomatlaşdırılmış İnförmasiya Sistemində məsul olan İnförmasiya Mərkəzi fəaliyyət göstərir.²

Qiymətləndirmə

Resurslar (təcrübədə) - 75

MSK qanunla müəyyən edilmiş vəzifələrini icra etmək üçün yətləri maliyyə və texniki resurslara malikdir. MSK seçki komissiyalarının illik fəaliyyəti üçün dövlət büdcəsindən üç nov maliyyə alır. Komissiyanın insitusal xərcləri dövlət büdcəsində ayrıca xəttlə qeyd olunub. MSK həmçinin 125 DSK-nın saxlanması və seçici siyahılarının dəqiqləşdirilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan maliyyəni idarə edir. Son illərdə seçici siyahılarının dəqiqləşdirilməsinə yönələn maliyyə stabil qalıb, aşağı seçki komissiyaların saxlanması xərcləri isə azalıb, MSK-nın insitusal xərcləri isə 32% faiz artıb (Cədvəl 1). Bu artım əsasən texniki təminatın yaxşılaşdırılmasına yönəlib və MSK üzvlərinin maaşları 2006-cı ildən bu yana yalnız 2013-cü ilin sonunda artıb³.

Seçki illərində dövlət MSK-ya fərqli məbləğdə əlavə maliyyə ayırır. MSK 2010-cu ildə parlament seçkilərinin təşkilinə 39,8 milyon manat (49.458.877 ABŞ dollar), 2013-cü il prezident seçkilərinin təşkilinə isə 44,9 milyon manat (57.339.558 ABŞ dollar) alıb. Seçkilərin qiyməti hər seçiciyə müvafiq olaraq 7.8 manat (10\$) və 8.6 manat (11\$) olub.⁴

MSK işini təşkil etmək üçün kifayət qədər insan resurslarına, əməliyyat strukturlarına və təchizata malikdir.⁵ ATƏT/DTİHB Seçki Müşahidə Missiyasının (SMM) rəyinə əsasən, MSK son üç seçkinin texniki hazırlıqlarını səmərəli idarə edib^{6, 7, 8}

ATƏT/DTİHB-in uzunmüddətli müşahidəçiləri DSK-ların fəaliyyətini "seçki prosesinin texniki hazırlıqlarının idarə edilməsi baxımından ümumilikdə səmərəli və peşəkar" dəyərləndirib.⁹

¹ Seçki Məcəlləsi, 11 noyabr 2003-cü ildə qəbul edilib, maddələr 19 və 24, www.msk.gov.az

² Mərkəzi Seçki Komissiyası katibliyinin nizamnaməsi, 2 fevral 2012-ci ildə qəbul edilib, maddə 3

³ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 18 dekabr 2013-cü il tarixli Sərəncamı

⁴ IFES/BMTİP CORE tədqiqatı, 2005, www.undp.org

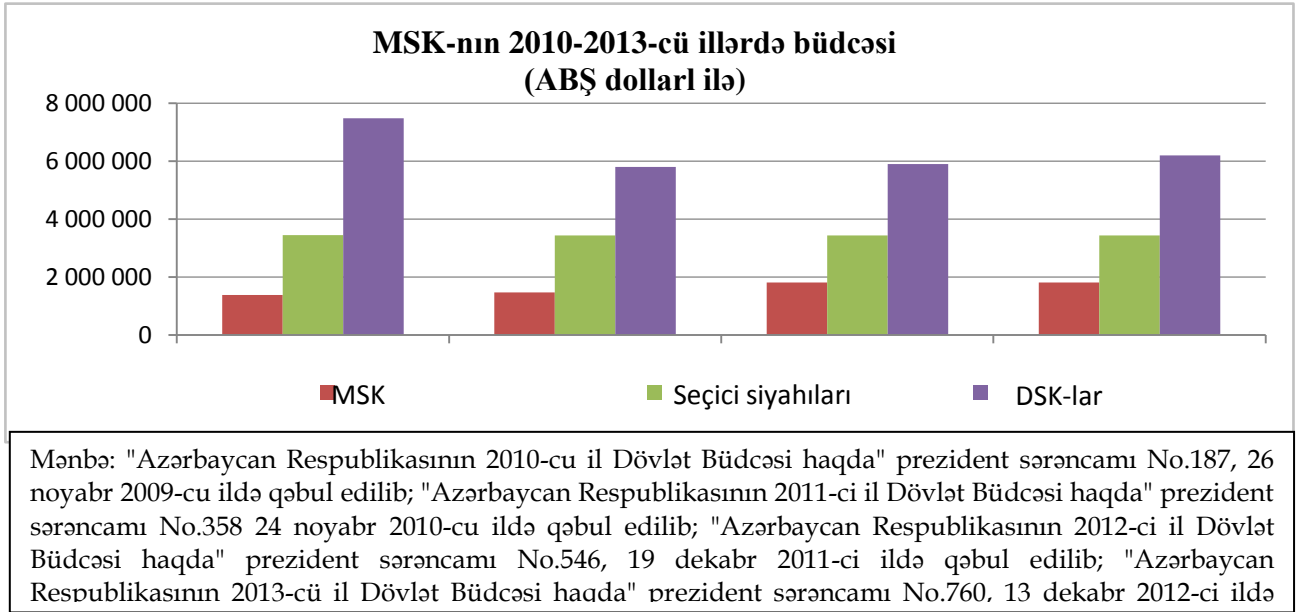
⁵ Keçmiş MSK üzvü Gülağa Aslanlının hesabat müəllifi ilə müsahibəsi, 5 dekabr 2013-cü il

⁶ ATƏT/DTİHB SMM İkin Faktlar və Nəticələr üzrə Bəyanat, Azərbaycan Respublikası prezident seçkiləri, 9 oktyabr 2013-cü il

⁷ ATƏT/DTİHB SMM Yekun Hesabat, Azərbaycan Respublikası parlament seçkiləri, 7 noyabr 2010-cu il, www.osce.org

⁸ ATƏT/DTİHB SMM Yekun Hesabat, Azərbaycan Respublikası prezident seçkiləri, 15 oktyabr 2008-ci il, www.osce.org

⁹ ATƏT/DTİHB SMM Yekun Hesabat, Azərbaycan Respublikası parlament seçkiləri, 7 noyabr 2010-cu il, www.osce.org

MSK üzvlərinin əksəriyyəti hüquqşünasdır.¹⁰ Komissiyanın katibliyində 118 dövlət qulluqçusu çalışır¹¹. MSK üzvləri və işçiləri daimi fəaliyyət göstərir, mütəmadi təlimlər keçir, beynəlxalq seminarlar və seçki müşahidə missiyalarında iştirak edir. Onların əksəriyyəti öz vəzifəsində bir neçə il çalışır və bu, institusional yaddaşın davamlılığı üçün əlverişlidir. 2010-cu ildə MSK geniş sahəyə malik, sisteməlik arxiv və kitabxanası olan binaya köçüb.¹²

Hərçənd, qadınların və milli azlıqların təmsilçiliyinə bərabər şəraitin yaradılması üçün səylər göstərməlidir. MSK-nın on səkkiz üzvündən yalnız dördü qadındır. Rəhbərlikdə təmsil olunan dörd nəfərdən yalnız biri qadındır.¹³ Milli azlıqların MSK-da təmsilçiliyinə dair dəqiq məlumat yoxdur, hərçənd Xarici İşlər Nazirliyi bəzi milli azlıqların MSK-da çalışdığını bəyan edib.¹⁴

Müstəqillik (qanunda) - 50

Hüquqi çərçivə seçki komissiyalarının müstəqilliyini təmin edən maddələrə malikdir. Müharibə şəraitində prezident seçkilərinin təxirə salınmasını nəzərdə tutan 101.5-ci maddədə istisna olmaqla, Azərbaycanın Konstitusiyası MSK-nı xüsusi olaraq qeyd etmir. Bu halda, "seçkilərin keçirilməsini təmin edən dövlət orqanı" Konstitusiya Məhkəməsinə prezidentin səlahiyyətlərinin hərbi əməliyyatların sonunadək uzaldılması barədə təklif verir.¹⁵

Seçki Məcəlləsi seçki komissiyalarının statusunu Konstitusiyanın 3-cü maddəsi (referendum), 83-cü maddəsi (parlament seçkiləri), 101-ci maddəsi (prezident seçkiləri), 142-ci maddəsində (bələdiyyə seçkiləri) nəzərdə tutulan funksiyaları həyata keçirən daimi dövlət orqanları kimi müəyyən edir.¹⁶ Daha

¹⁰ Seçki Məcəlləsinin 24.3-cü maddəsinə əsasən bitərəf millət vəkllərinin MSK üzvlüyünə irəli sürdüyü namizədlər hüquqşünas olmalıdır. Siyasi partiyalardan irəli sürülən namizədlərə isə belə tələb qoyulmayıb.

¹¹ MSK-nın 17/54 nömrəli qərarı, 23 dekabr 2011-ci il, www.msk.gov.az

¹² MSK veb saytı, www.msk.gov.az

¹³ MSK veb saytı, www.msk.gov.az

¹⁴ MSK veb saytı, www.msk.gov.az

¹⁵ Konstitusiya, 12 noyabr 1995-ci ildə qəbul olunub, sonuncu dəfə 18 mart 2009-cu ildə əlavələr edilib, maddə 101.5, www.e-ganun.az

¹⁶ Seçki Məcəlləsi, maddə 18.3, www.msk.gov.az

sonra qanun vürğulayır ki, seçki komissiyaları seçkilərin təşkili və keçirilməsini, səslərin sayılması və müəyyənləşdirilməsini, həmçinin vətəndaşların seçki hüquqlarının həyata keçirilməsini və müdafiəsini, həmin hüquqlara riayət olunmasına nəzarəti təmin etməlidir.¹⁷

Seçki Məcəlləsi bəyan edir ki, dövlət qurumlarının, bələdiyyələrin, siyasi partiyaların, qeyri-hökumət təşkilatlarının, və digər hüquqi və fiziki şəxslərin seçki komissiyaların işinə qeyri-qanuni müdaxiləsi Cinayət Məcəlləsi və İnzibati Xətalər Məcəlləsinə əsasən cəzalandırılmalıdır.¹⁸ Bütün dövlət, yerli, siyasi və ictimai institutlar seçki komissiyalarının öz səlahiyyətləri çərçivəsində qəbul etdiyi qərarlarını məcburən icra etməlidir.¹⁹

MSK üzvləri vəzifəsindən istefa verə bilər və ya parlament tərəfindən vəzifədən bəzi hallarda uzaqlaşdırıla bilər, məsələn əgər seçkidə namizəd olaraq iştirak edirlərsə, vətəndaşlığı dəyişirlərsə və ya məhkəmə qərarı ilə məhkum olunublarsa.²⁰ Onlar yalnız Baş Prokurorun razılığı ilə saxlanıla və ya həbs oluna bilərlər.²¹

MSK-nın müstəqilliyi və bitərəfliyinə etimadı azaldan əsas faktor onun üzvlərinin təyin olunması prosedurudur. MSK-nın tərkibi siyasi partiyaların parlamentdəki təmsilçiliyini əks etdirir. Üzvlərin üçdə biri parlamentdə çoxluq təşkil edən siyasi partiya üçün nəzərdə tutulub, üçdə biri bitərəf deputatlar tərəfindən təyin olunur, qalan üçdə biri isə parlamentdə azlıq təşkil edən siyasi partiyalara ayrılıb.

Mərkəzi Seçki Komissiyasının statusu, fəaliyyət istiqamətləri və səlahiyyətləri Seçki Məcəlləsi və öz Əsasnaməsi ilə müəyyən olunur. Bununla bərabər, MSK tərəfindən qəbul edilmiş Əsasnamə ilə MSK-nın fəaliyyətinin hüquqi, təşkilati, analitik, maliyyə və digər təminatını həyata keçirən Katibliyi fəaliyyət göstərir. MSK-nın Əsasnaməsi, onun Katibliyinin strukturu və ştat cədvəli Komissiya tərəfindən təsdiq olunduqdan sonra dərc edilir.

MSK-nın nominal olaraq kollegial orqan olmasına baxmayaraq onun sədri geniş səlahiyyətə malikdir. Sədr müavini, katiblər və üzvlər arasında iş bölgüsünü müəyyənləşdirir. MSK sədri komissiyanın katibliyinə rəhbərliyi həyata keçirir, katibliyin müdiri və əməkdaşlarını təyin edir.²²

Müstəqillik (təcrübədə) - 50

Müxalifət partiyaları, media, vətəndaş cəmiyyəti və beynəlxalq təşkilatlar MSK-nın müstəqilliyi və bitərəfliyini SAO-da hökumətyönlü qüvvələrin üstünlük təşkil etməsi səbəbindən birmənalı qiymətləndirmirlər.

2006-2010-cu illərdə bəzi müxalifət partiyaları seçki komissiyalarının təşkili formuluunu boykot edib və MSK-da parlamentdə azlıqda olan partiyalara ayrılan iki yer boş qalıb.²³

¹⁷ Seçki Məcəlləsi, maddə 17.2, www.msk.gov.az

¹⁸ Seçki Məcəlləsi, maddə 17.3, www.msk.gov.az

¹⁹ Seçki Məcəlləsi, maddə 17.4, www.msk.gov.az

²⁰ Seçki Məcəlləsi, maddə 22, www.msk.gov.az

²¹ Seçki Məcəlləsi, maddə 27.2, www.msk.gov.az

²² MSK katibliyinin nizamnaməsi, maddə 5.2, www.msk.gov.az

²³ ATƏT/DTİHB SMM Yekun Hesabat, Azərbaycan Respublikası parlament seçkiləri, 7 noyabr 2010-cu il, səh 7, www.osce.org

Qanun MSK üzvlərinin vəzifədən azad olunma prosedurlarını dəqiq nizamlayır və onların səbəbsiz vəzifədən çıxarılmasına imkan vermir. Əgər partiyalar MSK-dakı təmsilçilərinin fəaliyyəti ilə razı deyilsə, praktikada onların səlahiyyətləri bitəndən sonra yenidən namizədliklərini irəli sürmür.²⁴

Şəffaflıq (qanunda) - 75

Seçki Məcəlləsində SAO-nun şəffaflığını tələb edən bir çox maddə var. Qanun seçki komissiyalarının seçicilər üçün şəffaf fəaliyyət göstərməsini tələb edir.²⁵ MSK iclasları namizədlər və onların səlahiyyətli mümayəndələri, yerli və beynəlxalq müşahidəçilər, media təmsilçiləri üçün açıqdır.²⁶ Onlar həmçinin MSK-nın cəlb olunduğu bütün fəaliyyətləri, məsələn seçki materiallarının çapı və səsli yənidən sayılmasını müşahidə edə bilər.²⁷ MSK şikayətlərə baxarkən şikayətçi iclasda iştirak etmək hüququna malikdir.²⁸ Əgər MSK müşahidəyə icazə vermirsə, bu qərardan Apelyasiya Məhkəməsinə şikayət etmək olar.²⁹

İctimai və dövlət televiziyası, radio və mətbuatı seçki dövründə MSK-ya qanunvericiliyi izah etmək, ictimaiyyəti öz fəaliyyəti haqda məlumatlandırmaq, seçicilərin suallarına cavab vermək üçün ödənişsiz yer ayırır.³⁰ MSK bütün qərarlarını 24 saat ərzində dərc etməlidir.³¹ Bundan əlavə, MSK seçkilərin ilkin nəticələrini veb saytında dərc edə bilər, yekun nəticələri isə hər bir DSK və MSK üzrə media və veb saytında dərc etməlidir.³²

MSK namizədlərin seçki qabağı təşviqat kampaniyasının maliyyələşdirilməsinə dair bəzi məlumatları ictimaiyyətə açıqlamalıdır. Seçki dövründə MSK siyasi partiyaların və namizədlərin təşviqat büdcəsinin gəlirləri və xərcləri haqda iki həftədən bir məlumat verir. MSK həmçinin təşviqat kampaniyasının büdcəsi haqda hesabatları aldığından sonra beş gün ərzində ictimaiyyətə açıqlayır.³³ Lakin MSK-nın irəli sürülən namizədlərin şəxsi gəlirləri və əmlakı haqda məlumatları açıqlamasını tələb edən qayda mövcud deyil.³⁴

Şəffaflıq (təcrübədə) - 50

Ümumilikdə, MSK-nın fəaliyyətini bəzi seçilmiş məsələlərdə şəffaf dəyərləndirmək olar. MSK iclasları ictimaiyyət üçün açıqdır və öncədən planlaşdırılan görüşlər haqda məlumat alan media, beynəlxalq və yerli müşahidəçilərin iştirakı ilə keçir. MSK-nın müvafiq qanunvericilik, müşahidəçilərin qeydiyyatı qaydaları, MSK-nın strukturu, seçkilərin müxtəlif aspektlərinə dair qayda və göstərişlər, xəbərlər, mütəmadi fəaliyyət hesabatları, seçkilər və namizədlər barədə məlumatları əks etdirən interaktiv xəritələr, DSK və MəSK-lar üzrə seçki nəticələrini əhatə edən veb saytı fəaliyyət göstərir.³⁵ Axtarış sistemi vasitəsilə seçicilər adlarını seçici siyahısında dəqiqləşdirə bilər. Seçicilər MSK-ya onlayn və ya qaynar xətt vasitəsilə müraciət edə bilər.³⁶

²⁴ MSK-nın keçmiş üzvü Ənvər Əliyevin "Fakt Xəbər" qəzetinə müsahibəsi, 9 may 2011-ci il

²⁵ Seçki Məcəlləsi, maddə 40.1, www.msk.gov.az

²⁶ Seçki Məcəlləsi, maddə 40.2, 40.4, 43.1, www.msk.gov.az

²⁷ Seçki Məcəlləsi, maddə 99.5, 100.7, 108.4, www.msk.gov.az

²⁸ Seçki Məcəlləsi, maddə 40.10, www.msk.gov.az

²⁹ Seçki Məcəlləsi, maddə 40.6, www.msk.gov.az

³⁰ Seçki Məcəlləsi, maddə 20, www.msk.gov.az

³¹ Seçki Məcəlləsi, maddə 28.4, www.msk.gov.az

³² Seçki Məcəlləsi, maddə 109, www.msk.gov.az

³³ Seçki Məcəlləsi, maddə 95, www.msk.gov.az

³⁴ Seçki Məcəlləsi, maddə 58.1.4-6, www.msk.gov.az

³⁵ MSK veb saytı, www.msk.gov.az

³⁶ <https://www.infocenter.gov.az/default.aspx>

Bundan əlavə, MSK son Parlament (2010) və Prezident (2013) seçkilərində səsvermə başa çatdıqdan sonra 5-6 saat ərzində, seçki məntəqələrinin təxminən 80%-dən daxil olmuş məlumatlar əsasında səsvermənin ilkin nəticələrini öz rəsmi internet sahifəsində yerləşdirməklə ictimailəşdirmişdir. Eyni zamanda, MSK bir qayda olaraq, seçki günündən sonra 45 gün müddətində dairə seçki komissiyalarının protokollarında olan məlumatları tam şəkildə kütləvi informasiya vasitələrində dərc edir və internet sahifəsində yerləşdirir. Seçki günündən sonra 6 ay müddətində isə MSK məntəqə və dairə seçki komissiyalarının protokollarında olan məlumatları öz rəsmi nəşrində tam şəkildə dərc edir.

MSK-nın bütün qərarları vaxtında veb saytda və dövlət mətbuatında dərc olunur. Lakin 2010-cu ildə ATƏT/DTİHB qeyd edib ki, MSK üzvləri iclasların gündəliyini öncədən almayıb və bu müzakirələrə mənfə təsir göstərib.³⁷ Lakin bu fakt MSK tərəfindən qəti sürətdə inkar edilir və bildirilir ki, iclasların gündəliyi bir gün əvvəldən hazır olur və istəyə uyğun olaraq iştirakçılara təqdim edilir.

Daxil olmuş şikayət və müraciətlər Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsi və Avropa Şurası Venesiya Komissiyası ilə birgə işlənib hazırlanmış təlimata³⁸ əsasən yaradılan 9 nəfərdən ibarət Ekspert qrupu tərəfindən araşdırılır. Müraciət və şikayətlərə baxılması prosesində şəffaflığın təmin olunması məqsədilə Ekspert qrupunun fəaliyyəti ərizəçilər və beynəlxalq müşahidəçilər üçün açıq olur, şikayət və müraciətlər araşdırılarkən şikayətçilər və beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri məlumatlandırılır və prosesi izləməyə dəvət olunurlar.³⁹

MSK qanunla aydın nizamlanmayan məlumatların ictimaiyyətə açıqlanmasına selektiv yanaşib. Məsələn, Seçki Məcəlləsi şikayətçinin müzakirədə iştirak etmək və sübutlar təqdim etmək hüququnu təmin etsə də, MSK-nın barəsində şikayət verilən şəxsin ona qarşı şikayət olunduğu haqda məlumatlandırılması və şikayətə baxan ekspertə öz mövqeyini çatdırmaq imkanı verilməsi nəzərdə tutulmayıb. 2013-cü il prezident seçkiləri zamanı MSK barələrində şikayət edilən şəxsləri məlumatlandırıb və onlara cavab vermək imkanı yaradıb.⁴⁰

Bununla belə, seçki şikayətlərinin həlli prosedurlarının təkmilləşdirilməsinə ehtiyac var.

Hesabatlılıq (qanunda) - 50

Hüquqi çərçivə MSK-nın hesabatlılığını yetərinə təmin etmir. Seçki Məcəlləsi seçkilərin "şəffaf və hesabatlı" keçirildiyini bəyan edir.⁴¹ Qanun SAO-nu öz səlahiyyətləri çərçivəsində dövlət, bələdiyyə, siyasi partiya, ictimai təşkilat, hüquqi və fiziki şəxslərdən müstəqil bir qurum kimi müəyyən edir⁴² və illik və ya digər hesabat verməsini nəzərdə tutmur. Lakin MSK öz qərarlarını və seçkilərin nəticəsi barədə hesabatları ictimaiyyət üçün dərc etməlidir.⁴³ Seçicilər və digər seçkidə maraqlı tərəflər MSK-nın fəaliyyəti və qərarları barədə onların qəbul olduğundan və ya maraqlı tərəfə məlum olduğundan sonra üç gün ərzində Apelyasiya Məhkəməsinə şikayət edə bilər.⁴⁴

³⁷ ATƏT/DTİHB SMM Yekun Hesabat, Azərbaycan Respublikası parlament seçkiləri, 7 noyabr 2010-cu il, səh 7, www.osce.org

³⁸ Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasına və dairə seçki komissiyalarına seçki hüquqlarının pozulması ilə əlaqədar şikayət və müraciətlərin verilməsi və onlara baxılması qaydaları haqqında Təlimat, 12 avqust 2008-ci il. www.msk.gov.az

³⁹ Mərkəzi Seçki Komissiyası Katibliyinin müdiri Rövşət Qasimovun hesabat müəllifi ilə müsahibəsi. 31 May 2013-cü il

⁴⁰ ATƏT/DTİHB SMM İlk Bəyanat, Azərbaycan Respublikası prezident seçkiləri, 9 oktyabr 2013-cü il, səh 11, www.osce.org

⁴¹ Seçki Məcəlləsi, maddə 2.5, www.msk.org

⁴² Seçki Məcəlləsi, maddə 17.3, www.msk.org

⁴³ Seçki Məcəlləsi, maddə 26, www.msk.org

⁴⁴ Seçki Məcəlləsi, maddə 112.1, www.msk.org

Qanuna əsasən, vətəndaşlar dövlət qurumlarından məlumat almaq hüququna malikdir.⁴⁵ MSK Katibliyinin müvafiq struktur bölməsi qanun çərçivəsində^{46, 47} vətəndaşlardan daxil olan sorğuların qeydiyyatını aparmağa məsuldur.⁴⁸

Qanunvericilikdə MSK-nın maliyyə hesabatlılığına dair bəzi maddələr var. İnstitusional xərclər barədə MSK Maliyyə Nazirliyinə aylıq, rüblük və illik hesabat verir.⁴⁹ Hesablama Palatası MSK-ya dövlət büdcəsindən ayrılan maliyyənin auditini apara bilər.⁵⁰ Seçki dövründə MSK komissiya üzvlərindən və hökumət qurumlarından, Mərkəzi Bankdan olan ekspertlərdən ibarət daxili audit xidməti yaradır və dövlətin seçkilərə ayırdığı büdcənin, namizədlərin və siyasi partiyaların seçki kampaniyasının gəlir və xərclərinin monitorinqini aparır.⁵¹ Müstəqil və ya xarici audit tələb olunmur. Seçki nəticələrinin elan olunmasından sonra üç ay ərzində MSK dövlət büdcəsindən ayrılan xərclərin və seçki fondlarının xərcləri barədə prezident, parlament və mediaya hesabat təqdim edir.⁵² Korrupsiya Əleyhinə Dövlətlər Qrupu (GRECO) "hökumətin seçki kampaniyası fondlarının daha əsaslı və müstəqil monitorinqi üçün səylərini artırmağı" tövsiyə edib.⁵³

Hesabatlılıq (təcrübədə) - 25

MSK-nın mövcud qanunvericilikdəki boşluqları aradan qaldırmaq üçün etdiyi bəzi cəhdlərə baxmayaraq, hesabatlılığın təminatı ilə bağlı təkmilləşdirməyə ehtiyac var. Qanunla nəzərdə tutulmasa da, MSK mütəmadi fəaliyyət hesabatları dərc edib. Vahid formatda olmasa da, MSK 2007-2010 və 2013-cü illərdə öz veb saytında aylıq və ya illik hesabatlarını yerləşdirib. Hesabatlar MSK-nın seçici siyahılarını dəqiqləşdirməsinə yönələn fəaliyyəti, aşağı seçki komissiyaları üçün göstəriş və qaydalar, beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq, komissiya üzvləri üçün keçirilən təlimlər, seçici maarifləndirilməsi, MSK-nın işinin mediada işıqlandırılması, seçkilərə hazırlıq, müşahidəçilərin qeydiyyatı, baxılmış şikayətlər və digər məlumatları əks etdirib.⁵⁴

MSK-nın öz fəaliyyəti barədə hesabatları mütəmadi şəkildə, Azərbaycan, ingilis və rus dillərində Komissiyanın internet sahifəsində yerləşdirilir və elektron poçt vasitəsilə yerli və beynəlxalq qurumlara göndərilir.⁵⁵

MSK həmçinin aşağı seçki komissiyalarına nəzarət etmək üçün Katiblik nəzdində Monitorinq Şöbəsi yaradıb.⁵⁶ Lakin bu şöbə monitorinqin nəticələri barədə MSK üzvlərinə deyil, sədrə hesabat verir.⁵⁷

Praktikada MSK öz maliyyə hesabatlarını veb saytında yerləşdirməyib və mediaya yalnız seçilmiş maliyyə məlumatlarını açıqlayıb.⁵⁸ Seçki kampaniyasının maliyyələşməsi üzrə müstəqil auditinin aparılmaması da SAO-nun hesabatlılığına kölgə salır. ATƏT/DTİHB qeyd edib ki, "ictimaiyyət üçün açıq olan məlumatın

⁴⁵ İnformasiya əldə etmək haqda qanun, 30 sentyabr 2005-ci il, maddə 9.1.1, www.e-qanun.az

⁴⁶ Vətəndaşların müraciətlərinə baxılması qaydası haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 10 İyun 1997-ci il www.e-qanun.az

⁴⁷ Dövlət hakimiyyəti orqanlarında, idarə, təşkilat və müəssisələrində kargüzərliyin aparılması qaydaları haqqında Təlimat 29 dekabr 1998-ci il www.e-qanun.az

⁴⁸ MSK katibliyinin nizamnaməsi, 24 fevral 2012-ci il, maddə 24.11.5, www.msk.org

⁴⁹ Dövlət Büdcəsinin Tərtibi və İcrası Qaydalarının təsdiq edilməsi haqda qərar, 24 may 2004-cü il, maddə 5.30, www.e-qanun.az

⁵⁰ Hesablama Palatası haqda Qanun, 2 iyul 1999-cu il, maddə 16, www.e-qanun.az

⁵¹ Seçki Məcəlləsi, maddə, Article 97.1, www.msk.gov.az

⁵² Seçki Məcəlləsi, maddə, Article 96.9, www.msk.gov.az

⁵³ GRECO Azərbaycana dair hesabatı, 19 oktyabr 2012-ci il, səh 15, www.coe.int

⁵⁴ MSK veb saytı, www.msk.gov.az

⁵⁵ Mərkəzi Seçki Komissiyası Katibliyinin müdiri Rövzət Qasımovun hesabat müəllifi ilə müsahibəsi. 31 May 2013-cü il

⁵⁶ MSK katibliyinin nizamnaməsi, maddə 4.14, www.msk.gov.az

⁵⁷ MSK üzvü Akif Qurbanovun hesabat müəllifi ilə müsahibəsi, 13 dekabr 2013-cü il

⁵⁸ Keçmiş MSK üzvü Gülağa Aslanlının hesabat müəllifi ilə müsahibəsi, 5 dekabr 2013-cü il

azlığı və auditin olmaması kampaniyanın maliyyələşməsinin şəffaflığı və hesabatlılığını məhdudlaşdırıb."⁵⁹

Dürüstlük (qanunda) - 50

MSK üzvləri və əməkdaşları üçün ayrıca davranış kodeksi olmasa da, Seçki Məcəlləsində bütövlüyə dair bəzi maddələr mövcuddur. MSK üzvləri və əməkdaşları vəzifədə olarkən bitərəf davranmalıdır. Onlar qanunlara riayət etməlidir, seçkidə maraqlı bütün tərəflərə ədalətli yanaşmalıdır, seçicilərə və digər seçki subyektlərinə keyfiyyətli xidmət göstərməlidir, hər hansı bir namizədi və ya siyasi partiyayı dəstəkləyən addım atmamalıdır, maraqların toqquşmasına yol verməməlidir, seçki kampaniyası iştirakçılarından hədiyyə almamalıdır, qanunsuz və ya vəzifələrinə zidd göstərişlərə əməl etməməlidir, hər hansı bir partiyanın simvolunu daşımamalıdır.⁶⁰

Seçki Məcəlləsinə əsasən, MSK üzvü dövlət qulluqçusu ola bilməz.⁶¹ Dövlət Qulluğu haqqında Qanun xüsusilə vurğulayır ki, bu qanun MSK sədri, sədrin müavini, katiblər və üzvlərinə aid edilmir.⁶² MSK katiblərinə və üzvlərinə şamil olunmasa da, "Vəzifəli şəxslər tərəfindən maliyyə xarakterli məlumatların təqdim edilməsi haqqında" qanun MSK sədrinin və sədrin müavininin Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə üzrə Komissiyaya illik hesabat verməsini nəzərdə tutur.⁶³

MSK əməkdaşları dövlət qulluqçusudur.⁶⁴ İşəgötürmə qaydaları istisna olmaqla, onlara Dövlət Qulluğu haqda Qanun və Dövlət Qulluqçularının Etik Davranış Qaydaları haqda Qanun şamil olunur. Vəzifələrinin icrasına başlayarkən onlar Konstitusiyanın prinsiplərinə əməl etməyə, bitərəfliyi və bütövlüyü qorumağa, dövlət sirrini qorumağa, qanunlara dəqiq əməl etməyə and içir. Dövlət qulluqçuları maraqların toqquşmasına yol verməməlidir, maraqlı tərəflərə keyfiyyətli xidmət göstərməlidir və effektiv işləməlidir. Vəzifəni tərk etdikdən sonra MSK əməkdaşları onların tabeliyində olan qurumlarda, məsələn DSK və MnSK-larda işləyə bilməz.⁶⁵ Dövlət qulluqçusu olaraq onlar siyasi partiyanın üzvü ola bilər,⁶⁶ lakin vəzifədə olarkən siyasi partiyaların fəaliyyətində iştirak edə bilməzlər.⁶⁷ Mənfi hal kimi, MSK əməkdaşlarına dövlət qulluqçularının işə götürülmə qaydaları şamil olunmur⁶⁸ və bu da işəgötürülmənin şəffaflığını məhdudlaşdırır. MSK sədri əməkdaşları işə götürür, vəzifədən azad edir, təltif edir və cəzalandırır.⁶⁹

Dürüstlük (təcrübədə) - 50

İctimaiyyətdə yetərli məlumatın olmaması səbəbindən bütövlüyə dair qanun maddələrinin praktika tətbiqinə dair vəziyyətin təhlil edilməsi çətindir. Məlumat azlığının həm müsbət, həm də mənfi səbəbləri mövcuddur. Mənfi cəhətdən, qanun bəzi prosedurların şəffaflığını tələb etmir. Məsələn, MSK sədrinin və sədrin müavininin Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə üzrə Komissiyaya təqdim etməli olduğu illik maliyyə

⁵⁹ ATƏT/DTİHB SMM İkin Bəyanat, Azərbaycan Respublikası prezident seçkiləri, 9 oktyabr 2013-cü il, səh 8, www.osce.org

⁶⁰ Seçki Məcəlləsi, maddə 17.6, www.msk.gov.az

⁶¹ Seçki Məcəlləsi, maddə 22.2, www.msk.gov.az

⁶² Dövlət Qulluğu haqqında Qanun, 21 iyul 2001-ci il, maddə 2.4, www.e-qanun.az

⁶³ Vəzifəli şəxslər tərəfindən maliyyə xarakterli məlumatların təqdim edilməsi haqda qanun, 24 iyun 2005-ci il, maddə 3.1, www.e-qanun.az

⁶⁴ Dövlət Qulluğu haqqında Qanun, maddə 8.1.3, www.e-qanun.az

⁶⁵ Dövlət Qulluqçularının Etik Davranışı haqqında Qanun, 31 may 2007-ci il, maddə 14-17, www.e-qanun.az

⁶⁶ Dövlət Qulluqçularının Etik Davranışı haqqında Qanun, maddə 18.1, www.e-qanun.az

⁶⁷ Dövlət Qulluğu haqqında Qanun, maddə 20.1.6, www.e-qanun.az

⁶⁸ Dövlət Qulluğu haqqında Qanun, maddə 2.3, www.e-qanun.az

⁶⁹ MSK katibliyinin nizamnaməsi, maddə 5.2, www.msk.gov.az

hesabatlarının ictimaiyyətə açıq olması tələb edilmir. MSK əməkdaşlarının işə götürülməsinin də şəffəfligi məhduddur, çünki onlar dövlət qulluqçularının rəqabətli işə götürülmə prosedurları ilə deyil, MSK sədri tərəfindən təyin olunur. MSK üzvü əməkdaşları məsuliyyətli və peşəkar dəyərləndirib, lakin onların sədrdən asılılığını vurğulayıb.⁷⁰ MSK üzvünün və ya əməkdaşının vəzifə başında qanunları pozması və ya korrupsiyaya uğraması haqda hesabatların olmamasını isə müsbət hal kimi göstərmək olar. MSK-nın keçmiş üzvünə əsasən, bu qurumda peşəkar iş rejimi mövcuddur və əməkdaşlar arasında toqquşmalar müşahidə edilməyib.⁷¹

MSK müxtəlif səviyyələrdə seçki komissiyalarının və dairə seçki komissiyaları katibliklərinin bilik və bacarıqlarının artırılması üçün mütəmadi şəkildə layihələr həyata keçirir.⁷²

MSK bütün seçki komissiyaları üçün ali instasiya olsa da, o ümumilikdə seçki prosesinin bütövlüyünə məsul deyil. Aşağı seçki komissiyaların seçkilərin bütövlüyünə xələl gətirdiyinə görə cinayət və inzibati cəzaya məruz qalması halları olub. 2005-ci il parlament seçkilərindən sonra iki DSK sədri seçki sənədlərini saxtalaşdırdığına görə həbs edilib. MSK bütövlükdə 6 DSK və 108 MnSK üzvünü vəzifədən azad edib. Həmçinin, MSK 29 MnSK-nın fəaliyyətində mümkün cinayət əməli olmasına görə onların işini Baş Prokurorluğa göndərib. ATƏT/DTİHB qeyd edib ki, "bu hökumət tərəfindən seçki pozuntularının qarşısını almağın vacibliyini tanımasına işarə etsə də, məsələnin hərtərəfli həlli üçün daha irəli addımlar atılmalıdır".⁷³

Kampaniyanın tənzimlənməsi (qanunda və təcrübədə) - 50

Seçki Məcəlləsi kampaniyanın tənzimlənməsi baxımından MSK-ya geniş səlahiyyətlər verir. MSK təşəbbüs qrupları və namizədlərin qeydiyyatı, kampaniya zamanı təşviqat yerlərinin siyahısının dərci, kampaniyanın maliyyələşdirilməsinə nəzarət, mediada namizədlərə yerin ayrılması da daxil olmaqla ümumilikdə seçki və referendumun keçirilməsinə məsuldur.⁷⁴ Bu maddələr praktikada bir sıra çatışmazlıqlarla tətbiq edilib.

Prezident seçkiləri və referendum zamanı namizədləri və təşəbbüs qruplarını MSK qeydiyyata alır. Parlament və bələdiyyə seçkilərində namizədləri DSK-lar qeydiyyata alsa da, MSK ali seçki instansiyası kimi qeydiyyatı ləğv edə bilər və ya imtina olunmuş namizədləri qeydə ala bilər. Məsələn, 2010-cu il parlament seçkilərində MSK 35 namizədi öz qərarı ilə, 9 namizədi isə Apelyasiya və Ali məhkəmələrin qərarına əsasən qeydə alıb. O, həmçinin bir namizədin qeydiyyatını ləğv edib.⁷⁵ ATƏT/DTİHB müxalifət partiyalarından irəli sürülən namizədlərin yarıdan çoxunun qeydə alınmadığını, hakim partiyadan isə sənədlərini təqdim edən bütün namizədlərin qeydə alındığını vurğulayıb.⁷⁶ ATƏT/DTİHB tövsiyyə edib ki, "namizədlərin qeydiyyatı prosesi əhatəli olsun" və "namizədlərin qeydiyyatdan imtinasına dair qərarlar səbəbli və əsaslandırılmış olsun".⁷⁷

MSK bütün seçki və referendumlarda namizəd və təşəbbüs qruplarının kampaniya qaydalarına riayət etməsinə nəzarət edir.⁷⁸ Partiyaların maliyyələşdirilməsi MSK-nın səlahiyyətləri çərçivəsində olmasa da,

⁷⁰ MSK üzvü Akif Qurbanovun hesabat müəllifi ilə müsahibəsi, 13 dekabr 2013-cü il

⁷¹ Keçmiş MSK üzvü Gülağa Aslanlının hesabat müəllifi ilə müsahibəsi, 5 dekabr 2013-cü il

⁷² Mərkəzi Seçki Komissiyası Katibliyinin müdiri Rövzət Qasimovun hesabat müəllifi ilə müsahibəsi, 31 May 2013-cü il

⁷³ ATƏT/DTİHB SMM Yekun Hesabat, Azərbaycan Respublikası parlament seçkiləri, 6 noyabr 2005-ci il, səh 24, www.osce.org

⁷⁴ Seçki Məcəlləsi, maddə 25-26, www.msk.gov.az

⁷⁵ MSK-nın hesabatı, www.msk.gov.az

⁷⁶ ATƏT/DTİHB SMM Yekun Hesabat, Azərbaycan Respublikası parlament seçkiləri, 7 noyabr 2010-cu il, səh 9, www.osce.org

⁷⁷ ATƏT/DTİHB SMM Yekun Hesabat, Azərbaycan Respublikası parlament seçkiləri, 7 noyabr 2010-cu il, səh 24, www.osce.org

⁷⁸ Seçki Məcəlləsi, maddə 25-26, www.msk.gov.az

o seçki kampaniyasının maliyyələşdirilməsinə nəzarət edir.⁷⁹ Qeydiyyat üçün müraciət edəndə namizədlər MSK-ya, parlament və bələdiyyə seçkilərində isə müvafiq DSK-ya maliyyə və əmlakı barədə məlumat təqdim edir, MSK isə bütün hallarda bu məlumatların hansı hissəsinin ictimaiyyətə açıqlanıb- açıqlanmaması barədə qəbul edir.⁸⁰ Daha sonra namizədlər və təşəbbüs qrupları MSK-nın müəyyən etdiyi bankda seçki hesabı açır, MSK və Mərkəzi Bankın razılaşdırdığı qaydalar əsasında fərdi ianələr qəbul edir,⁸¹ aralıq və yekun hesabatlar təqdim edir.⁸² Bu arada həmin müvafiq bank seçki hesabatlarına edilən köçürmələr və xərclər barədə MSK-ya həftəlik məlumat verməlidir.⁸³ MSK və hər bir DSK seçki komissiyası üzvlərindən, dövlət qurumları və Mərkəzi Bankın MSK vasitəsi ilə təyin etdiyi nümayəndələrdən ibarət daxili audit xidməti təşkil edir.

Kampaniyanın maliyyələşdirilməsinin dəqiq nizamlanmasına baxmayaraq, həmin məlumatların ictimaiyyətləşdirilməsinə dair maddələr yetərli deyil və bu prosesin şəffaflığı və hesabatlılığını məhdudlaşdırır (*Şəffaflıq və Hesabatlılıq bölmələrinə bax*). Bundan əlavə, müxalifət partiyaları və bir sıra müstəqil namizəd dövlət maliyyələşdirilməsinin mövcud olmaması və bunun "onların fikrincə kampaniya aparmaq imkanlarını məhdudlaşdırması" barədə, həmçinin "özəl biznesin açıq şəkildə onlara maliyyə və ya digər dəstək verdiyi təqdirdə nəticələrdən qorxduğu" ümumi şərait haqda ATƏT/DTİHB-ə şikayət edib.⁸⁴

Kampaniya dövründə ictimai televiziya və radio, həmçinin dövlət mətbuatı bütün namizədlərə, partiyalara və təşəbbüs qruplarına bərabər şərait yaratmalıdır. 60-dan çox dairədə namizəd qeydə almış partiya və seçki bloklarına ictimai televiziya və dövlət mətbuatında ödənişsiz yer ayrılır.⁸⁵ Bu maddə dövlət televiziyasına şamil olunmur və ATƏT/DTİHB bu qərarı tənqid edib.⁸⁶ MSK-nı məlumatlandırmaqla ictimai və özəl media bütün namizədlərə eyni şərtlər əsasında ödənişli efir vaxtı ayıra bilər.⁸⁷ MSK mediada ödənişli və ödənişsiz kampaniyanın formatını tənzimləyir.⁸⁸ 2010-cu il parlament seçkilərində hakim partiyadan başqa heç bir partiya mediada ödənişsiz efir almaq şərtlərinə uyğun gəlməyib və MSK hər bir namizədə ictimai televiziya gündəlik dəyirmi masalar formatında keçirilən debatlar üçün dörd dəqiqə vaxt ayırıb. Seçki Məcəlləsinin media ilə əlaqədar maddələrinə riayət olunmasına nəzarət etmək üçün MSK öz üzvlərindən və jurnalistlərdən ibarət xüsusi işçi qrup yaradıb.⁸⁹ Bu qrup bəzi seçki yönümlü verilişləri nəzərdən keçirib, şikayətlərə baxıb və xəbərdarlıqlar edib, lakin "sistematik media monitorinqi aparmayıb".⁹⁰

Seçki idarəçiliyi (qanunda və təcrübədə) - 50

Seçki administrasiyası seçkilərə texniki hazırlığı, o cümlədən seçici qeydiyyatı, seçicilərin səsvermə yeri və vaxtı haqda məlumatlandırılması, seçki bülletenləri və digər materialların çapı və paylanmasını effektiv idarə edir.

⁷⁹ Seçki Məcəlləsi, maddə 25.2.14, www.msk.gov.az

⁸⁰ Seçki Məcəlləsi, maddə 58.3, www.msk.gov.az

⁸¹ Seçki Məcəlləsi, maddə 94.1, www.msk.gov.az

⁸² Seçki Məcəlləsi, maddə 94.3.2-3, www.msk.gov.az

⁸³ Seçki Məcəlləsi, maddə 95.2, www.msk.gov.az

⁸⁴ ATƏT/DTİHB SMM Yekun Hesabat, Azərbaycan Respublikası parlament seçkiləri, 7 noyabr 2010-cu il, səh 11, www.osce.org

⁸⁵ Seçki Məcəlləsi, maddə 77.1-2, www.msk.gov.az

⁸⁶ ATƏT/DTİHB SMM Yekun Hesabat, Azərbaycan Respublikası prezident seçkiləri, 15 oktyabr 2008-ci il, səh 26, www.osce.org

⁸⁷ Seçki Məcəlləsi, maddə 78.3, www.msk.gov.az

⁸⁸ Seçki Məcəlləsi, maddə 79.1, www.msk.gov.az

⁸⁹ MSK qərarı, 28 iyul 2008-ci il, www.msk.gov.az

⁹⁰ ATƏT/DTİHB SMM Yekun Hesabat, Azərbaycan Respublikası parlament seçkiləri, 7 noyabr 2010-cu il, səh 13, www.osce.org

MSK kompüterləşdirilmiş informasiya sistemi vasitəsilə hər il yenilənən məlumat əsasında vahid milli seçici qeydiyyatını idarə edir.⁹¹ ATƏT/DTİHB qeyd edib ki, "MSK mərkəzləşdirilmiş seçici qeydiyyatını təkmilləşdirmək üçün seçici maarifləndirilməsi kampaniyası da daxil olmaqla ciddi səylər göstərib. Bütün seçki məntəqələrinin seçici siyahıları MSK-nın veb saytında yerləşdirilib".⁹² Hər seçkidən öncə seçiciləri məlumatlandırmaq üçün MSK informasiya posterləri və televiziya çarxları hazırlayıb. 2013-cü ildə MSK seçicilərdən veb sayt və telefon qaynar xətti vasitəsilə 4.000 yaxın müraciət qəbul edib.⁹³

Seçki məntəqələrində veb kameraların quraşdırılması, seçici maarifləndirilməsi kampaniyaları, aşağı seçki komissiyalarına keçirilən təlimlər kimi texniki təkmilləşdirməyə baxmayaraq, bir sıra prosedur pozuntularla bağlı çatışmazlıqlar qeydə alınıb.⁹⁴ Bəzi hallarda müşahidəçilər prosesi aydın izləyə bilməyib, beynəlxalq və namizədlərin müşahidəçiləri müraciətlərinə baxmayaraq yekun protokollarını əldə edə bilməyib.⁹⁵ Bir MSK üzvü pozuntulara etiraz edərək yekun protokoluna imza atmaqdan imtina edib.⁹⁶

Tövsiyələr:

- Mərkəzi Seçki Komissiyasının müstəqilliyini tam təmin etmək məqsədilə Konstitutsiyaya dəqiq öhdəliklər əlavə edilməsi;
- MSK-da qadınların və milli azlıqların bərabər əsaslı təmsilçiliyini təmin etmək istiqamətində addımlar atılması;
- Hesabatlılığın və şəffaflığın təminatı sahəsində işlər artırılmalı, Komissiyanın maliyyə hesabatlarının, eyni zamanda namizədlərin seçkilərlə bağlı maliyyə hesabatlarının Komissiyanın veb saytında yerləşdirilməsi təmin edilməsi;
- Seçkinin idarə olunması sahəsində yol verilən procedural çatışmazlıqlar aradan qaldırılması;
- Yerli və beynəlxalq müşahidəçilər üçün təlim xarakterli proqramlar tətbiq olunması.

⁹¹ Seçki Məcəlləsi, maddə 45-46, www.msk.gov.az

⁹² ATƏT/DTİHB SMM Yekun Hesabat, Azərbaycan Respublikası parlament seçkiləri, 7 noyabr 2010-cü il, www.osce.org

⁹³ ATƏT/DTİHB SMM İkin Bəyanat, Azərbaycan Respublikası prezident seçkiləri, 9 oktyabr 2013-cü il, www.osce.org

⁹⁴ ATƏT/DTİHB SMM İkin Bəyanat, Azərbaycan Respublikası prezident seçkiləri, 9 oktyabr 2013-cü il, www.osce.org

⁹⁵ ATƏT/DTİHB SMM İkin Bəyanat, Azərbaycan Respublikası prezident seçkiləri, 9 oktyabr 2013-cü il,

⁹⁶ MSK üzvü Akif Qurbanovun hesabatın müəllifi ilə müsahibəsi, 13 dekabr 2013-cü il